

Tahsin Yücel (1933, Kahramanmaraş - 2016, İstanbul)

Öykü ve roman yazarı, denemeci, eleştirmen ve çevirmen.

1953'te Galatasaray Lisesinden, 1960'ta İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı fakültede akademik hayatını sürdüren Yücel, 1978'de profesör oldu.

Yüze yakın esere çevirmen olarak imza atan Yücel'in çok sayıda roman, öykü ve deneme kitabı bulunuyor. Sait Faik Hikâye Armağanı, TDK Öykü Ödülü, Yunus Nadi Roman Ödülü, Orhan Kemal Roman Armağanı, Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü başta olmak üzere çok sayıda ödüle değer görülmüştür.

Peygamberin Son Beş Günü (1992), *Yalan* (2002), *Gökdelen* (2006), *Sonuncu* (2010), romanlarından; *Uçan Daireler* (1954), *Haney Yaşamalı* (1955), *Ben ve Öteki* (1983), *Golyan Devrimi* (2008), öykü kitaplarından bazılarıdır.

Tahsin Yücel'in *Amok* çevirisi ilk olarak 1954 yılında (Varlık Yayınları) yayınlanmıştır.

Yordam Edebiyat: 157 • **Amok** • Stefan Zweig
ISBN 978-605-5541-84-2 • *Türkçesi*: Tahsin Yücel
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Birinci Basım*: Şubat 2013
Dördüncü Basım: Nisan 2026
© Tahsin Yücel, 2011; © Yordam Kitap, 2025

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Kuloğlu Mahallesi Altıpatlar Sokak Çubukçu Çıkmaı No.1/A Beyoğlu-İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordam.edebiyat

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

STEFAN ZWEIG

AMOK

ÖYKÜ

TÜRKÇESİ
TAHSİN YÜCEL

yordam
edebiyat

STEFAN ZWEIG:
BİR HÜMANİSTİN
SANATÇI OLARAK
PORTRESİ

Stefan Zweig, varlıklı bir Yahudi ailenin çocuğu olarak 1881 yılında Viyana'da dünyaya geldi. Yetişme çağında, ailesinin toplum içindeki saygınlığını yükseltecek ciddi bir eğitim alması sağlandı. Felsefe doktorası yaptı; edebiyat, psikiyatri ve müzikle ilgilendi. Akademik eğitimin yanı sıra, Viyana'nın zengin, kozmopolit kültüründen alabildiğine beslendi. İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Latince ve Yunanca biliyordu. Sahip olduğu kültürel donanım Zweig'ı, Batı'nın hümanist geleneğine bağlamış ve 20. yüzyılın birleşik Avrupa idealine doğru yönlendirmiştir.

I. Dünya Savaşı başladığında, Zweig silah taşımayı reddetti ve vatani görevini, Savunma Bakanlığının arşivinde hizmet vererek yerine getirdi. Çok geçmeden, arkadaşısı Fransız yazar Romain Rolland gibi barış yanlısı bir politik tutumu benimseyerek Avusturya'yı terk etti ve savaşın sonuna dek İsviçre'de kaldı. Zweig barış fikrini savunmayı yaşamı boyunca sürdürecekti, ne var ki savaş tamtamlarının kulakları sağır ettiği dünyada barış ve sağduyu çağrısı yankı bulmayacaktı.

İlk dünya savaşını izleyen 1920'li yıllar, Stefan Zweig'in yazarlık kariyerindeki en verimli dönemidir. Edebiyata şiirle başlamış ve ilk şöhretini Baudelaire, Verlaine gibi şairlerden yaptığı çevirilerle sağlamış olsa da, bu dönemde yazdığı uzun ve kısa öyküler ile usta bir yazar olduğunu kanıtlamıştır. *Korku* (1920), *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* (1922), *Amok* (1922), *Bir Kalbin Ölümü* (1927), *Karışık Duygular* (1927), *Bir Kadının Yirmi Dört Saati* (1927), *Sahaf Mendel* (1929) gibi çoğu uzun öykü (*novella*) türündeki anlatıları bugün 20. yüzyıl klasikleri arasında sayılıyor.

Zweig'in karakter yaratma ve karakterlerinin ruhsal gerilimlerini aktarma becerisini Freud'la olan dostluğuna ve onun kurucu teorisine borçlu olduğu hep söylene gelmiştir. Öte yandan, hikâye anlatıcılığındaki mahareti ve daha ilk sayfalarda yükselttiği gerilimi anlatının sonuna dek dorukta tutabilme ustalığıyla da benzersizdir. Pek çok eserinin sinemaya uyarlanmış olduğunu, iç ve dış "çatışma"ları yansıtmada ne denli başarılı olduğunu bir ispatı olarak belirtelim.

Zweig, biyografi türünde de çok sayıda eser üretmiş; tarih, felsefe ve edebiyat alanındaki araştırmalarını renkli ve şiirsel üslubuyla bezeyerek pek çok ünlü şahsiyetin hayatını kalemiyle canlandırmıştır. Biyografisini yazdığı ünlüler arasında Nietzsche, Erasmus, Montaigne gibi düşünürler; Marie Antoinette, Maria Stuart gibi kraliçeler; Balzac, Dickens, Dostoyevski, Stendhal, Tolstoy gibi edebiyat dehaları bulunmaktadır. Deneme tarzında yazdığı *Yıldızın Parladığı Tarihsel Anlar* (1927) başlıklı kitabında, tarihe mal olmuş on iki kişinin hayatlarından kısa kesitleri minyatür gibi işlemiştir.

1933'te Nazilerin ateşe attığı kitaplar arasında Stefan Zweig'ın yazdıkları da bulunuyordu. Zweig 1934 yılında Avusturya'yı bir kez daha terk etmek zorunda kaldı ve İngiltere'ye yerleşti. Hitler ordularının Fransa'yı işgalinden sonra Atlantik'i geçerek ABD'ye, oradan da Güney Amerika'ya gitti. Son büyük eserlerinden *Merhamet* (1939) ile ölümünden sonra yayınlanan *Satranç Ustası* (1942), Zweig'ın ikinci eşi Lotte ile birlikte oradan oraya sürüklendiği bu ümitsiz yılların ürünüdür.

Lotte ve Stefan Zweig, 1940 yılının Ağustos'unda Brezilya'nın Rio de Janeiro kenti yakınlarına yerleşmeye karar verdiler. Burada tamamladığı ve Avrupa'nın savaş öncesi kültürel hayatını, özellikle de Viyana'yı anlattığı otobiyografik metin *Dünün Dünyası* (1942), Zweig'ın en son yapıtı oldu. O, Avrupa'nın kendini imha ettiğine ve bir daha eski haline asla dönemeyeceğine inanıyordu. 22 Şubat 1942'de Lotte ile veda notlarını yazdılar, çok miktarda ilaç alarak son uykularına daldılar. Uzun yıllar sonra başka bir yazar (Clive James), Zweig'ın, "hümanizmin tecessüm etmiş hali, canlı bir örneği" olduğunu söyleyecekti. Yazık ki temsil ettiği hümanist değerler ölürken dünyada savaş cinneti, faşizm ve hoşgörüsüzlük hâlâ sürüyordu.

АМОК

YILLARDAN 1922, aylardan marttı, Napoli Limanı'nda büyük bir transatlantik boşaltılırken garip bir kaza oldu. Gazeteler bu kaza hakkında bir sürü bilgiler verdi, ama baştan sona düşlemlerle süslediler bu bilgileri.

Oceania'nın, sözü geçen geminin yolcularından dım, ama bu tuhaf olayı başkaları gibi benim de görme olanağım olmadı. Çünkü gece, kömür alınıp yükler boşaltılırken oldu bu iş. Gürültüden kurtulmak için kahvelere, tiyatrolara koşmuştuk, oralarda geçirecektik zamanımızı. Ama bu heyecanlı olayın gerçek açıklaması, o zaman gazetelere bildirmediğim birtakım varsayımlardadır bence. Şimdi bunca yıl geçti aradan, bu ilginç olaydan hemen önce yapılmış olan, gizli bir konuşmadan yararlanabilirim.

• • •

Kalküta Denizcilik Ajansına gitmişim, Avrupa'ya dönmek için Oceania'da bir yer ayırtmak istiyordum. Görevli, "Üzgünüm!" der gibilerden omuz silkti; bana bir kamara ayrılabilir miydi, ayrılamaz mıydı, bilmiyordu; çünkü yağmur mevsiminin başladığı dönemdi, gemi Avustralya'dan yola çıkar çıkmaz imanına kadar dolmuş oluyordu. Görevli, bana bir yanıt verebilmek için Singapur'dan gelecek telgrafı beklemekte zorundaydı.

Ertesi gün müjdeyi verdi, bir yer ayırabilecekti bana; ama pek rahat olmayan bir kamaraydı bu, geminin ortasında, güvertenin altında bulunuyordu. Ülkeme dönmek için sabırsızlanıyordum, uzun süre duralamadım, kamarayı ayırttım.

Adamın hakkı varmış. Gemi tıklım tıklım dolu, kamara kötüydü; makine dairesinin yanına sıkışmıştı, tek bir lombozun donuk ışığıyla aydınlanan dört köşe bir yerdi.

Hava ağır, durgundu, yağ ve küf kokuyordu. Aklını yitirmiş bir çelik yarasa gibi başınızın üstünde dönüp duran vantilatörün vızıltısından bir an bile kurtulmaya olanak yoktu. Alta makine, durmadan aynı merdiveni tırmanan, kömür yüklü, soluk soluğa bir hamal gibi hınklayıp sızlanmaktaydı. Yukarıda, güvertenin üstünde dolaşanların sonu gelmez gidiş gelişi duyuluyordu. Kül rengi kirişlerle bölmelere ayrılmış olan bu pis kokulu, bu mezara benzeyen yere bavulumu atar atmaz ben de güverteye koştum. Derinliklerden çıktım, dalgaların üzerinde esen, tatlı ve ılık kokulu toprak yelini amber gibi ciğerlerime doldurdum.

Ama güvertede de sıkıntıdan, gürültü patırtıdan başka bir şey yoktu: hapse atılmış, durgunluğa yargılı insanların sinirli heyecanı içinde durmadan inen, çıkan, boş boş konuşan yolcuların büyük kargaşası... Kadınların cıvıltılı şakaları, dönüp dolaşıp aynı noktaya gelen konuşmaların uğultusu içinde yolcu yığınlarının dizilmiş iskemleler önünde, güvertenin dar koridorlarında sonu gelmez dolaşmaları, adlandıramadığım bir huzursuzluk veriyordu bana.

Benim için yepyeni olan bir ülkeyi dolaşmıştım, çılgınca bir çabuklukla birbiri üstüne yığılan bir yığın imge kalmıştı kafamda. Şimdi, gözlerime çöken bu gürültülü ülkeye bir biçim vermek için tüm gördüklerimi düşünmek, aydınlatmak, sıralamak istiyordum, ama burada, bu kalabalıkla dolup taşan bulvarda bir dakika dinlenmeye, rahat etmeye olanak yoktu. Bir kitap açacak olsam, gevezelik hastalığına tutulmuş büyük kalabalığın devingen gölgeleri altında satırlar kayboluyordu. Bu gemi koridorunda, bu kalabalıkla dolup taşan gölgesiz sokakta, biraz olsun kendimi toplamama olanak yoktu.

Tam üç gün yalnızlığa alışmaya çalıştım. İnsanları ve denizi boyun eğişle izliyordum. Güneş batarken sular üzerinde birdenbire renk renk havai fişek tutuşmaları bir yana, deniz hep aynı kalıyordu; insanlara gelince, üç yirmi dört saat boyunca hepsini bir güzel tanıdım.

Tüm yüzleri tanıyordum, doygunluk gelmişti hepsinden de; kadınların gevrek gevrek gülüşleri beni ilgilendirmiyordu artık, komşum olan iki Hollandalı subayın gürültülü patırtılı tartışmaları da öyle... Kala kala kamarama çekilmem kalıyordu, ama kamaram ateş gibiydi, buhar doluydu içi; salonda da genç İngiliz kızları durmak dinlenmek bilmeden acımasızca piyanoyla oynuyor, bozuk düzen valsler çalıyorlardı. En sonunda zaman düzenini değiştirdim, öğleden sonra birkaç kadeh birayla kafayı dumanladıktan sonra, ötekiler yemek yiyip dans ederken biraz kestirebilmek düşüncesiyle hemen kamarama indim.

Uyandıgımda küçük tabutum kapkaranlık ve nemliydi. Vantilatörü durdurmuştum, nemli ve yağlı hava şakaklarımı yakıyordu. Duyularım uyuşmuş gibiydi; nerede olduğumu ve saati anlayıncaya kadar dakikalar geçti. Gece yarısını geçmiştik kuşkusuz. Çünkü ne müziği işitiyordum, ne de sonu gelmez ayak seslerini. Yalnız makine, Leviathan'ın nefesi kesilmiş yüreği, soluk soluğa, dalgaları yara yara girdiği “görünmez”e doğru itiyordu durmadan gemiyi.

Oraya buraya tutunarak güverteye çıktım. Issızdı. Başımı dumanlı bacaya, hayaletler gibi dikilmiş direklerle doğru kaldırıncaya, içime eşsiz bir aydınlık doldu birden. Gökyüzü pırıl pırıldı. Yıldızların çevresinde, ak kıvılcımlarıyla delik deşik olmuş bir karanlık vardı, gene de gökyüzü ışııl ışııldı. Sanki çok güçlü bir ışık önüne kadifeden bir perde konmuştu, yıldızlar bu anlattılmaz ışığın aralarından geçtiği oyuklar ve çatı pencereleleri gibiydi. Gökyüzünü bu geceki gibi görmemiştim hiç. Çelik mavisiydi rengi, gene de ışııl ışııl, parıl parıl, gürül gürüldü, ışıkla dolup taşıyordu, aydan, yıldızlardan gelen, tılsımlı bir ocakta yanar gibi görünen bir ışıkla. Ay ışığında, geminin tüm çizgileri denizin kadife yüzeyinde ak leke gibi açık açık parlıyordu; halatlar, serenler, geminin tüm aletleri, tüm yöreler bu dalgalı parıltıda yitip gidiyordu. Direklerdeki ışıklar, daha yukarıda direk üstü nöbet yerinin yuvarlak gözü, gökyüzünün ışıklar saçan yıldızları arasında solgun yeryüzü yıldızları gibi, boşluğa asılmışa benziyordu.

Büyülü Güney Burcu, başımın tam üstünde, gözler kamaştırıran elmas çivilerle sonsuzluğa çakılmış gibiydi,

yürür gibi görünüyordu. Oysa göğsü inip inip kalkan dev yapılı bir yüzücü gibi, karanlık dalgaların keyfince yalpalanarak yoluna gitmekte olan gemiydi bu devinim duygusunu veren. Ayaktaydım, çevremi seyrediyordum. Bir sıcak su banyosundaydım sanki. Arada bir fark vardı yalnız, akan ışıktı, ak ak, ılık ılık ellerimin üstüne düşüyor, hafif hafif omuzlarımı, başımı sarıyor, varlığıma sızmak ister gibi görünüyordu. Tüm uyuşukluğum gitmiş gibiydi. Kurtulmuştum, dinginlik içinde soluk alıyordum; yepyeni bir hazla meyvelerin soluğunu, uzak adaların hoş kokusunu getiren havanın dupduru, şipşirin, saf bir içki gibi, sarhoş edici tadını çıkarıyordum dudaklarımın üzerinde. Gemiye bindim bineli ilk kez, düş kurma isteği uyandı içimde. Gözlerimi ak hiyerogliflere çevirip uzanmak istedim. Ama dinlenme koltukları da, güverte iskemleleri de kaldırılmıştı, ıssız güvertenin hiçbir yerinde şöyle rahat rahat düşlere dalınacak bir yer yoktu.

Benliğime işlemek üzere gittikçe güçleniyormuşçasına bir canlılıkla düşer gibi görünen bu ışıktan gözlerimin önü karara karara, oraya buraya tutuna tutuna, geminin pruvasına kadar ilerledim. Yıldızların bu ak, bu donuk, bu göz kamaştırıcı ışığı beni şimdiden rahatsız etmeye başlamıştı; ama karanlıkta bir yerlere sokulmak, bir hasırın üstüne uzanmak, bedenimde hiçbir şey duymaz olmak, yalnız üstümde, karanlıklara gömülü bir evin içinden bir görünüme bakar gibi, varlıklardan yansıyan bu parıltıyı duymak istiyordum. Halatlara sürtüne sürtüne, demir desteklerden geçe geçe geminin ucuna ulaştım en sonunda; pruvanın karanlıkta iler-

leyişini, ay ışığının talyamarın iki yanında köpüklene köpüklene fişkırışını izledim. Bu deniz sabanı durmadan kalkıyor, kara dalgaların tarlasına gömülüyordu. Bense bu kıvılcımlar saçan oyunda, yenilmiş tarafın tüm acısını, dünya gücünün tüm sevincini duyuyordum. Bu gözlem içinde zaman kavramını yitirmiştim; bir saatten beri bu plastraya mı dayanmaktaydım, yoksa yalnız birkaç dakika mı geçmişti?.. Gemimiz, bu dev beşik, yalpalanmaya uyarak beni sallıyor, zamanın ötelere götürüyordu. Yalnız bir şey duyuyordum: Bir yorgunluk çöküyordu üstüme, şehvet gibi bir yorgunluk. Uyumak, düşler görmek, ama bu büyüden uzaklaşmamak, tabutumla inmemek istiyordum. Ayağım kendiliğinden bir halat yığını buldu altında. Üzerine oturdum, gözlerim kapalıydı, ama karanlıkta değildi. Onların üstünde de, benim üstümde de gümüş rengi bir parıltı vardı. Aşağıda suyun usul usul gürleyişini, yukarıda belirsiz bir sarsıntıyla bu evrenin ak ak akışını duyuyordum. Yavaş yavaş damarlarıma sokuldu bu gürültü, varlık kavramını yitirdim. Bu soluk benim miydi, yoksa geminin yürek vuruşları mı, bilmiyordum artık; gece dünyasının sonu gelmez mırıltısına gömülmüş, kaybolmuştum.

• • •

Yanı başımda hafif, kuru bir öksürük duyduğum, yerimden sıçradım. Beni neredeyse sarhoş etmiş olan düşlemlerden sıyrılıverdim, ürperdim. Uzun süredir kapalı göz kapaklarıma düşen parıltıyla körelen gözlerim, bir şeyler görebilmek için kırıştı; tam karşım-